

Strategi för kommunägd skog

STRATEGI

Typ av styrdokument	Strategi
Beslutsinstans	Kommunstyrelsen
Fastställd	2022-11-16
Diarienummer	KS 2022/324
Giltighetstid	Från och med 2022-12-01 och tills vidare
Dokumentet gäller för	Samtliga nämnder och förvaltningar i kommunen
Dokumentansvarig	Kommunekolog
Tidpunkt för aktualitetsprövning	Senast 2032

Innehåll

Inledning.....	3
Syfte.....	3
Förutsättningar.....	3
Nationella miljömål	4
Regionala tilläggs mål för Levande skogar	4
Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Västra Götalands län.....	4
Agenda 2030.....	5
Målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder	5
Naturvårdsprogram för Falköpings kommun 2018	6
Strategi och åtgärdsprogram för Falköpings kommuns skogsinnehav	7
Övergripande strategi för skogsskötseln	7
Social och kulturell.....	10
Ekonomisk hållbarhet.....	10
Budget.....	11
Uppföljning.....	11
Litteratur och källor	11
Bilaga 1: Ordförklaring	13
Bilaga 2: Skogsbruksmetoder	16
Bilaga 3: Skogsbruksplanens uppbyggnad	18
Bilaga 4: Ekologiska mål - bakgrund	20

Inledning

Detta strategidokument är det första för kommunens skogsinnehav. Det består av en strategi och ett åtgärdsprogram för förvaltning av kommunens skogsinnehav, det vill säga en skogsstrategi. Enligt naturvårdsprogrammet för Falköpings kommun, vilket antogs den 28 februari 2018, ska en tätortsnära skogsbruksplan som gynnar naturvård och friluftsliv upprättas för kommunägd mark.

I skogsvårdslagens portalparagraf står det att *”skogen ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen.”*

De sociala värdena nämns inte specifikt i lagtexten, inte heller i den så kallade hänsynsparagrafen, där det i stället nämns att *”hänsyn ska tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen”*.

I regeringens proposition *En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster* framhålls att begreppet naturvårdens intressen innefattar även skogens sociala värden. Skogsstyrelsen föreslog i en utredning 2013 definitionen *”Skogens sociala värden är de värden som skapas av upplevelser av skogen”*.

Skogen är en mycket viktig resurs för kommunens invånare eftersom skogen används för rekreation och naturupplevelse. Den vanligaste typen av fritidsaktiviteter är promenader, löpning, utflykter, hundrastning, orientering, skidåkning, ridning, cykling, samt bär- och svampplockning. Skogen är också viktig för naturstudier och utomhuspedagogik samt en viktig lekplats för barn.

Syfte

Syftet med skogsstrategin är att sätta upp mål för kommunens skogsinnehav, så att befintlig skogsbruksplan anpassas och att hänsyn tas till ekologiska, sociala, kulturella och ekonomiska värden. Skogsstrategin gäller enbart kommunägd skog.

Förutsättningar

Falköpings kommun äger cirka 533 hektar skogsmark (oktober 2022). Ca 60 % av virkesförrådet på kommunens skogar utgörs av lövträd. Arealen innefattar 170 hektar skog i de kommunala naturreservaten (*Bestorp, Gröna mad, Mössebergs östsluttning, Väggårdsskogen och Väsmestorp*) vilka förvaltas enligt skötselplanerna. Större delen av skogsinnehavet är beläget nära tätorterna. Strategin gäller nuvarande innehav samt eventuella tillköp.

Kommunstyrelsen har det formella ansvaret för kommunens skogsskötsel. Skogsmark som är detaljplanelagd räknas inte som skog i lagens mening och här gäller inte skogsvårdslagen fullt ut, till exempel behövs ingen avverkningsanmälan till Skogsstyrelsen för andra ändamål än virkesproduktion. Stadsbyggnadsavdelningen förvaltar skogen med hjälp av en konsult i enlighet med skogsbruksplanen. De praktiska skogsbruksåtgärderna utförs i dagsläget av upphandlade entreprenörer.

Kommunens skogsinnehav är idag certifierat genom FSC- och PEFC-standard. Certifieringen ställer krav på att skogsbruket sköts på ett miljöanpassat sätt, att socialt ansvarstagande tas och att skogar brukas på ett ekonomiskt livskraftigt sätt. Certifieringen ställer även krav på samråd i samband med skogliga åtgärder, detta kan till exempel vara samrådsmöten med fritidsorganisationer.

Läs mer om FSC och PEFC:

[Vanliga frågor och svar | Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](#)

[Sociala värden inom skogsbruket | Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](#)

[Det här är PEFC - Svenska PEFC](#)

Nationella miljömål

Sveriges riksdag har beslutat om 16 nationella miljömål som ska leda till ekologiskt hållbar utveckling. Det övergripande målet är att vi ska lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. I regeringens proposition konstateras att de nationella målen inte kan nås enbart genom statliga insatser. Det krävs medverkan från kommunerna, näringsliv och ideella föreningar.

Regionala tilläggs mål för Levande skogar

Förstärkt biologisk mångfald.

Arealen äldre lövrik skog, arealen gammal skog och mängden hård död ved ska jämfört med 2020 fortsätta öka på produktiv skogsmarksareal utanför reservat och nationalparker.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Västra Götalands län

Länsstyrelsen har på uppdrag av regeringen tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur som omfattar land- och vattenmiljöer i Västra Götalands län, [Rapport 2019:21](#). Grön infrastruktur definieras som ett nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande. Här finns ett antal mål som kan appliceras på en kommunal skogsstrategi:

1. Bevara och öka andelen lövrika miljöer i kommunala skogsbruksplaner, samt naturvårdsåtgärder för att gynna lövträd i skogsbestånd och övergångsmiljöer. Detta utförs för att gynna naturvård samt rekreation och friluftsliv, och genomförs på kommunal mark i tätortsnära skogar eller i områden med betydelse för rekreation och levande friluftsliv (koppling till åtgärd för miljömålen BK1).
2. Införa tätortsnära hyggesfria områden i kommunala skogsbruksplaner för att få uppvuxna skogar med ökad trädslags- och åldersvariation för att gynna naturvård samt rekreation och friluftsliv (åtgärd BK1).
3. Öka andelen ädellövskog genom bland annat det statliga stödet för ädellöv. Åtgärder är prioriterade i stödhabitat eller spridningslänkar mellan värdekärnor inom värdestrakter för ädellövskog. De kan även utföras för att gynna rekreation och friluftsliv.
4. Förstärka skogslandskapets övergångsmiljöer genom att gynna brynmiljöer, skyddsvärda träd och kantzoner längs vattendrag och myrar. Åtgärder kan vara att skapa gradvisa övergångar från öppen mark till skogsmiljön. Bärande träd och buskar samt lövträd i övergångsmiljöer kan sparas vid skogsbruksåtgärder för att skapa stödhabitat och spridningslänkar till värdekärnor eller lövrika miljöer. Åtgärder kan läggas in i gröna skogsbruksplaner eller skötselplaner (SO11, SO15).
5. Bilda nya områdesskydd, som naturreservat och biotopskyddade områden, vilka stärker värdestrakter och värdekärnor (SO4, SO15).

Agenda 2030

År 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som innehåller de 17 Globala målen för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Målen ska vara uppnådda till år 2030 i alla länder. Följande mål har koppling till skogsstrategin:

Mål 15: *Ekosystem och biologisk mångfald*. Syftena relevanta för kommunen är skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem. Att hållbart bruka skogar utan att påverka biologisk mångfald negativt, att hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

Skogsstyrelsen fick 2017 i uppdrag av regeringen att ta fram målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruket. Målbilderna talar handfast och tydligt om vilken hänsyn som behövs vid olika skogsbruksåtgärder för att det skogspolitiska miljömålet ska nås. Vidare ska de utgöra grund för utbildning, rådgivning och uppföljning av miljöhänsyn. Målbilderna bör genomsyra planeringen och framförallt utförandet av skogsbruksåtgärder.

Läs mer: [Skogsstyrelsen - Målbilder för god miljöhänsyn](#)

Naturvårdsprogram för Falköpings kommun 2018

Falköpings kommun antog ett nytt naturvårdsprogram den 26 februari 2018. Naturvårdsprogrammet utgör en samlad redovisning av naturvårdens intressen och ska vara Falköpings kommuns långsiktiga strategidokument när det gäller bevarandet av de naturvärden som finns inom kommunen. I naturvårdsprogrammet ingår ett handlingsprogram för naturvårdsarbetet i Falköpings kommun. Handlingsprogrammet anger hur kommunen kan bidra till de nationella miljömålen. Ett flertal av förslagen syftar till att Falköpings kommun ska vara ett föredöme när det gäller skötsel av egna marker som är värdefulla ur naturvårdssynpunkt och för friluftslivet. I handlingsprogrammet finns följande strategier:

- Den biologiska mångfalden i kommunen ska bevaras och utvecklas så att nuvarande och framtida generationer får tillgång till en god livsmiljö med rika naturupplevelser.
- Naturvårdens och friluftslivets intressen ska beaktas vid all fysisk planering, bygglovsprövning, dispensprövning av strandskydd eller annan exploatering.
- Falköpings kommun ska vara ett föredöme när det gäller skötsel av egna marker som är värdefulla ur naturvårdssynpunkt och för friluftslivet.

Läs mer: [Naturvårdsprogram handlingsprogram 20180226.pdf \(falkoping.se\)](#)

Strategi och åtgärdsprogram för Falköpings kommuns skogsinnehav

En arbetsgrupp (skogsgruppen) med representanter från kommunledningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och samhällsbyggnadsförvaltningen har medverkat vid framtagandet av skogsstrategi och åtgärdsprogram. Det finns dels en övergripande strategi för skogsskötseln och dels ett åtgärdsprogram för hur skogsbruket ska bedrivas på kommunägd mark. Strategin och åtgärdsprogrammet ska bidra till att uppfylla de nationella miljömålen som berör skogen, regionala mål som berör skogen samt mål 15 i Agenda 2030. Naturvårdsprogrammet för Falköpings kommun ska vara vägledande. Skogsgruppen ska fortsätta att träffas regelbundet för att aktualisera, diskutera och gemensamt bidra till att strategin och åtgärdsprogrammet efterlevs. Likaså ska målet för dessa möten vara att de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella värdena hålls levande och aktuella.

Övergripande strategi för skogsskötseln

Falköpings kommun ska sträva mot att genom sitt skogsinnehav bevara och utveckla den biologiska mångfalden, kulturmiljövärden, rekreations- och upplevelsevärden till förmån för kommunens invånare. Samtidigt ska skogens ekonomiska värden tas tillvara genom föredömligt utförda skogsskötselåtgärder och lämpliga avverkningsmetoder användas för ett hållbart skogsbruk.

- Skötseln bör genomsyras av mångbruk (naturvårds-, sociala och ekonomiska mål)
- Låt de nationella, regionala och lokala målen styra skötseln av skogen
- Sköt skogen dynamiskt (prova olika tekniker, gynna många av målen, tänk nytt)
- Låt skog och träd bli gamla
- Öka andelen lövträd
- Använd naturlig föryngring där så är möjligt och utnyttja spontana föryngringar
- Skapa ny skog, nya gläntor och nya vattendrag
- Anpassa skötseln efter brukarnas aktiviteter (friluftsliv, rekreation, bär- och svamplockning, naturstudier, vistelse, sport, återhämtning, naturpedagogik)
- Sök kostnadseffektiva metoder men undvik storskalighet
- Använd skogsskötseln som ett sätt att öka allmänhetens kunskap om skog
- Ekologiska och sociala värden kopplade till skog och enskilda träd ska beaktas vid all fysisk planering, bygglovsprövning, dispensprövning av strandskydd eller annan exploatering
- Arbeta förebyggande mot brand och effektivt vid händelse av brand

Åtgärdsprogram för skogsskötseln

Ekologisk hållbarhet (kopplade till de nationella miljömålen Levande skogar, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag och Ett rikt växt- och djurliv, samt Agenda 2030)

Arealen äldre lövrik skog, arealen gammal skog och mängden hård död ved ska fortsätta öka på produktiv skogsmarksareal utanför reservat.

Med äldre lövrik skog avses skog med mer än 25 procent volym lövträd och äldre än 60 år. Med gammal skog avses skog över 120 år (enligt naturvårdsprogram för Falköpings kommun).

- Selektiva röjningar och gallringar utförs som gynnar lövträd. T ex röjning av granföryngring i lövskogsbestånd. Utförs i NS-bestånd (bestånd med naturvårdsändamål och skötsel).
- Vid återplantering av gran bör en zon närmast spår och leder återplanteras med lövträd.
- Ädellövträd ska gynnas vid röjningar och gallringar.
- Gamla grova lövträd bör friställas och lämnas som evighetsträd.
- Mängden död ved ska öka på produktiv skogsmarksareal utanför reservat.

Bedriva skogsbruket utifrån skogsstyrelsens målbilder

- Träd med risbon lämnas vid gallring och slutavverkning.
- Hålträd samt träd som kan utvecklas till boträd lämnas kvar. Viktiga träd för hålbbyggare är asp, tall, och ädellövträd.
- Sälg ska gynnas. Låt sälgen bli grov och kapa ej bort döda eller döende stamdelar eller grenar.
- Spara grov asp och grov hassel.
- Spara tidigare frivuxna hagmarksgranar.
- Skog i anslutning till berg, blockmarker, raviner, strandzoner, moränryggar, större flyttblock och odlingsrösen ska ej slutavverkas utan lämnas till fri utveckling.
- Öppna upp små gläntor i lämpliga skogsbestånd genom att träd tas ned på ett mindre område.
- All kommunägd skogsmark ska även fortsättningsvis vara miljöcertifierad (i enlighet med naturvårdsprogram för Falköpings kommun).
- Kemiska bekämpningsmedel får inte användas inom skogsbruket.
- Gödsling av skog får inte ske.

- Askåterföring ska vara möjlig för att främja skogens växt- och motståndskraft. Vid askåterföring ska aska som är lämplig för ändamålet användas.

Bevara skyddsvärda träd samt säkra ersättningsträd

- Inventeringen av skyddsvärda träd ska uppdateras kontinuerligt allteftersom ny kunskap tillkommer (i enlighet med naturvårdsprogram för Falköpings kommun).
- Träd som har potential att utvecklas till jätteträd ska bevaras och vara koordinatsatta.
- Skyddsvärda träd samt ersättningsträd ska frihuggas vid behov.
- Lokala rutiner för skyddsvärda träd på kommunägd mark ska tillämpas (i enlighet med naturvårdsprogram för Falköpings kommun).

Skapa goda miljöer för pollinerare

- Skapa/utveckla skogsbryn med bärande träd och buskar.
- Gynna bärande träd och buskar samt sälg.
- Spara gamla träd och stubbar som kan bli bostäder åt pollinerare.
- Låt betesdjur beta i skog som gränsar till öppen betesmark.
- Lämna grov död ved i solexponerade lägen.
- Bibehåll luckor genom att inte hjälplantera i smärre luckor som uppkommer efter plantering. Spontant uppkomna luckor där trädplantor har svårt att överleva har bättre förutsättningar att förbli varaktigt öppna.

Hållbar markanvändning vid våtmarker

- Avverkning och utkörning av virke ska planeras och utföras på sådant sätt att skador på mark och vattendrag inklusive dess närområden undviks.
- Hänsyn ska tas till skogens vattenmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder på kommunägd mark. Blå målklassning införs i kommunens skogsbruksplan. Det innebär att planen tar hänsyn till skogens vattenmiljöer.
- Arealen sumpskog ska öka. Diken läggs igen och dämningsarbeten utförs där det är möjligt för att kunna skapa nya sumpskogar eller förbättra de gamla.
- Nya våtmarker tillskapas på lämpliga platser, t ex i naturliga sänkor mm. Finansiering kan ske med hjälp av LOVA- eller LONA-bidrag.

Förekomsten av främmande invasiva arter ska minska

- Främmande invasiva arter ska bekämpas på kommunägd mark i enlighet med Falköpings kommuns bekämpningsplan samt förordning om invasiva arter (2018:1939).

Social och kulturell hållbarhet

(kopplade till miljömålen Levande skogar, Ett rikt växt- och djurliv, samt Agenda 2030)

Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden ska värnas och bibehållas samt tillgängliggöras för människan

- Forn- eller övrig kulturhistorisk lämning ska om möjligt synliggöras.
- Motionsspår och markerade leder ska vara framkomliga och får ej skadas vid skötselgrepp.
- Utsikten ska bevaras vid ett antal utpekade strategiska platser genom regelbundna röjningar/hamlingar, även i naturreservat där så är möjligt enligt föreskrifterna.
- Nyttjandet av skolskogar som används i pedagogiskt syfte ska uppmuntras.
- Huvudentréer ska ha en inbjudande utformning.
- I den tätortsnära skogen ska tillgänglighet och den upplevda tryggheten stärkas där det är möjligt.
- Kommunen bör via förvärv av skogsmark och/eller genom samarbete med andra skogsägare arbeta för att utveckla skogliga rekreativmiljöer i tätortsnära områden där det finns brist på sådana.

Ekonomisk hållbarhet

- Skogsbruket ska bedrivas på ett ekonomiskt hållbart sätt.
- Bestånd avsatta för produktion ska ge hög ekonomisk avkastning. Avkastningskravet ska balanseras mot övriga mål.
- Mindre isolerade skogsområden med produktionsändamål, vilka är ej ekonomiskt hållbara och belägna långt från tätorterna, bör om möjligt avyttras.
- Vid bildande av kommunala skyddade områden söks alltid markersättningsbidrag från Naturvårdsverket. Bidraget tillfaller Mark- och exploateringsenheten och är avsett att användas för markinköp med naturvårds-, socialt eller ekonomiskt syfte.

- Kommunen ska ha en rutin för förebyggande av brand samt brandbekämpning i kommunala skogar

Ansvarsfördelning

Kommunstyrelsen har det formella ansvaret för kommunens skogsbruk. Stadsbyggnadsavdelningens Mark- och exploateringsenhet förvaltar skogen i dagsläget med hjälp av en konsult i enlighet med skogsbruksplanen. De praktiska skogsbruksåtgärderna utförs av upphandlade entreprenörer.

Ansvarsområde	Ansvarig organisation/nämnd
Övergripande förvaltning av skogen	Mark- och exploateringsenheten/kommunstyrelsen
Förvaltning av gång/cykelbanor, spår, friluftsanläggningar	Kultur- och fritidsförvaltningen /Kultur- och fritidsnämnden samt Park- och gatuavdelningen/ansvarig nämnd
Förvaltning av de kommunala naturreservaten	Plan- och naturenheten/kommunstyrelsen
Bevaka att ekologisk hållbarhet efterlevs.	Plan- och naturenheten/kommunstyrelsen
Bevaka att social och kulturell hållbarhet efterlevs.	Kultur- och fritidsförvaltningen/Kultur- och fritidsnämnden
Bevaka att ekonomisk hållbarhet efterlevs.	Mark- och exploateringsenheten/kommunstyrelsen

Budget

Skogen ska skötas inom befintlig budgetram och vara "självförsörjande" gällande övergripande förvaltning. Förvaltning av gång/cykelbanor, spår och friluftsanläggningar i skogsmiljö samt de kommunala naturreservatens skogsbestånd sköts i huvudsak med medel från egna budgetar för ansvariga nämnder och förvaltningar.

Uppföljning

Befintlig skogsbruksplan omarbetas med utgångspunkt från skogsstrategin. Resultatet ska bli en skogsbruksplan som tar hänsyn till ovanstående mål i avdelningsbeskrivningarna.

Litteratur och källor

[Friluftspan för Falköpings kommun. Falköpings kommun 2015.](#)

[Vanliga frågor och svar | Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](#)

[Naturvårdsprogram handlingsprogram 20180226.pdf \(falkoping.se\)](#) samt

[Naturvårdsprogram - objektsdel](#)

Naturvärdesinventering av kommunägd mark. Falköpings kommun 2018-2019.

Nationella miljömål: www.miljomal.se

[Det här är PEFC - Svenska PEFC](#)

Regionala miljömål i Västra Götaland: <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/tjanster/publikationer/2015/regionala-miljomal-i-vastra-gotaland.html>

Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Västra Götalands län. [Regional handlingsplan för grön infrastruktur](#)

Skogskunskap: <https://www.skogskunskap.se>

Skogsskötselserien nr 15, Skogsskötsel för friluftsliv och rekreation: [skogsskotselserien-15-skogsskotsel-for-friluftsliv-och-rekreation.pdf](#) ([skogsstyrelsen.se](#))

Målbilder för god miljöhänsyn: [Skogsstyrelsen - Målbilder för god miljöhänsyn](#)

Tätortsnära skogsrekreation: Fallet Mösseberg i Falköpings kommun. Svensson, Mårten. Alnarp 2011. [Tätortsnära skogsrekreation: Fallet Mösseberg i Falköpings kommun \(slu.se\)](#)

Översiktsplan 2017-2030

Bilaga 1: Ordförklaring

Art: individer som kan få avkommor som kan fortplanta sig.

Barrblandskog: beståndstyp där andelen barrträd utgör minst 70 %.

Bestånd: ett skogsområde som karaktäriseras av viss enhetlighet beträffande ålder, trädslagsblandning, bördighet, etc.

Biologisk mångfald: variationsrikedom inom och mellan arter och inom ekosystem. Biologisk mångfald kan delas upp i tre nivåer.

1. Mångfald av ekosystem. Förutom att begreppet ekosystem innefattar alla arter inom ett avgränsat naturområde, omfattar det också alla sätt som arterna påverkar varandra och alla de processer som sker i området.

2. Mångfald av arter. Betyder mängden och variationen av alla olika arter av växter och djur som finns inom ett område.

3. Genetisk variation inom arter. Det innebär att det hos en djur- eller växtart finns olika varianter av dess gener och därigenom lokala anpassningar av den genetiska uppsättningen.

Biotop: naturtyp, område med ekologisk struktur, t ex högmosse, blåbärsgranskog och ädellövskog.

Blandskog: beståndstyp med betydande förekomst av mer än ett trädslag.

Bonitet: en ståndorts naturgivna virkesproducerande förmåga mätt som m³sk/ha och år.

Bärande träd och buskar: träd och buskar som lämnar föda till människor och djur, såsom rönn, oxel, bok, ek, fågelbär, apel, hägg, en, nypon, hassel, hagtorn, olvon, slån.

Ekosystem: växt- och djursamhälle med tillhörande miljö t ex en sjö, en lövskog etc.

Ekosystemtjänster: tjänster och produkter som kommer från ekosystemen och som påverkar människans välbefinnande. De utgör grunden för välfärden och samhällets existens. De tas ofta för givna och många vet inte ens att de existerar.

Genom att uppmärksamma och försöka värdera ekosystemtjänster kan vi påverka vår framtida välfärd och livskvalitet, både på kort och på lång sikt. Det är ekosystemens produktion som ger oss exempelvis mat, rent vatten, klimatreglering och ren luft. Nyttan kan fås antingen direkt, exempelvis syreproduktion av växter, eller indirekt med mänsklig insats, exempelvis jordbruk. Viktiga ekosystemtjänster är även pollinering, omhändertagande av vatten (sjöar/våtmarker, sumpskogar etc.), reglering av temperatur.

Ekosystemtjänster brukar delas in i fyra kategorier: Försörjande, reglerande, kulturella och stödjande.

Ersättningsträd: blivande särskilt skyddsvärda träd, framför allt jätteträd (diameter i brösthöjd över 1 m) men även till exempel hålträd)

Evighetsträd: träd som aldrig avverkas utan får stå kvar, åldras och dö naturligt.

Faunadepå: stora mängder grova stockar som får ligga och multna till nytta för många olika arter.

Flerskiktad: väl utvecklade träd-, busk- och fältskikt på samma yta.

Frihuggning: avverkning/röjning som skapar fritt utrymme hos träd eller planta.

Föryngringsavverkning: avverkning i syfte att åstadkomma ny skog genom skogsodling eller naturlig föryngring.

Gallring: utglesning av träd med större stamdiameter än 10 cm.

Hålträd: träd som utnyttjas av hålbyggande arter, som till exempel fåglar, fladdermöss och skogsmård.

Hänsynsområde: produktiv skogsmark större än 0,5 ha som undantas från skogsbruk

Hänsynsyta: produktiv skogsmark mindre än 0,5 ha som frivilligt eller enligt Skogsvårdslagen lämnas vid avverkning.

Högstubbe: avbruten eller avsågad trädstam, där stubben är mer än en manshöjd hög.

Impediment: skogsområde där virkesproduktionen varaktigt underskrider 1 m³sk/ha och år.

Kontinuitet: lång tid av obrutenhet i ekosystemet (biologisk kontinuitet).

Kantzon: område, där två olika miljötyper möts till exempel skog och åker, skog och hygge, skog och vatten etc.

Låga: dött liggande träd.

Lövskog: beståndstyp där den sammanlagda andelen lövträd utgör minst 70 %.

Lövbränna: område med lövträd som uppkommit efter brand.

Naturlig föryngring: föryngring uppkommen genom självsådd eller skottskjutning.

Naturskog: äldre, naturligt föryngrad skog som inte påverkats av skogsbruksåtgärder.

Nyckelbiotop: område som utgör livsområde för rödlistade arter.

Pionjärträd: träd som lätt koloniserar öppna ytor till exempel tall, björk och asp.

Plockhuggning: avverkning av spridda träd i beståndet utan att gallra mellan liggande partier.

Population: en grupp individer av samma art som har möjlighet att fortplanta sig.

Produktiv skogsmark: skogsmark som kan producera minst 1 m³sk/ha och år i genomsnitt under beståndets växttid.

Produktionsskog: skog som till huvudsak har som mål att producera virke.

Rasbrant: brant, blockrik bildning på bergssluttning.

Röjning: utglesning av ungträd med mindre stamdiameter än 10 cm

Rödlistad art: en art som är upptagen på Artdatabankens lista över rödlistade arter. Kategorierna är Utdöd (EX och RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU) och Nära hotad (NT).

Sekundärträd: träd som har förmåga att växa i skugga och som så småningom brukar växa upp under pionjärträdslagen som gran, bok och alm.

Senvuxet träd: träd med påfallande smala årsringar.

Skogskubikmeter – m³sk: Volymen i kubikmeter beräknad på trädstammar inklusive topp och bark ovan stubben där man kapar trädet.

Skyddsvärda träd (se även särskilt skyddsvärda träd):

Grova träd (jätteträd) = minst 1 m i diameter

Mycket gamla träd = gran, tall, ek, bok minst 200 år, övriga lövträd minst 140 år.

- Hålträd = minst 40 cm i diameter
- Hamlade träd = alla, oavsett grovlek
- Alléträd = minst 5 träd i enkel eller dubbel rad, majoriteten av träden är över 20 cm i diameter
- Dött träd = minst 40 cm i diameter
- Övrigt grovt = minst 80 cm i diameter för alla lövträd utom ek som ska vara minst 95 cm
- Övrigt grovt, flerstammigt = en stam är minst 200 cm i omkrets (för alla lövträd utom ek där en stam ska vara minst 240 cm i omkrets)

Ståndort: ett område med en enhetlig livsmiljö för växterna.

Succession: ordningsföljd i vilken växter, djur eller deras samhällen avlöser varandra på en växtplats.

Sumpskog: skog på blöt mark där träden har en medelhöjd på minst 3 m och krontäckningsgraden är minst 30 %.

Surdråg: litet område med vattenmättad mark, ofta med rörligt markvatten.

Särskilt skyddsvärda träd (se även skyddsvärda träd):

- Jätteträd, dvs träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Mycket gamla träd: gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- Grova hålträd: träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad håligheter i huvudstam.

Både levande och döda träd ingår i definitionen av särskilt skyddsvärda träd.

Torraka/torrträd: stående dött träd.

Triviallövträd: de inhemska trädslagen al, asp, björk, rönn och sälg.

Vindfälle: träd eller stam som fällts av vinden.

Ädellövskog: skogsbestånd på minst ett halvt hektar där 70 % är lövträd och minst 50 % är ädla lövträd.

Ädellövträd: de inhemska trädslagen alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.

Överståndare: träd som förekommer glest i bestånd och som är väsentligt äldre än övriga träd i beståndet.

Bilaga 2: Skogsbruksmetoder

Trakthyggesbruk

Trakthyggesbruk är ett traditionellt sätt att driva skogsbruk som innebär att en ny generation träd etableras samtidigt i beståndet. Under uppväxten sköts beståndet med olika former av röjning och gallring, för att slutligen skördas genom slutavverkning, varpå ett nytt bestånd kan anläggas och cykeln upprepas. Hela beståndet är då likåldrigt. Trakthyggesbruk har varit helt dominerande i Sverige sedan 1950-talet.

Hyggesfritt skogsbruk

Hyggesfritt skogsbruk (kontinuitetsskogsbruk) är skogsbruksmetoder som inte kallägger marken. Det finns två huvudgrupper av hyggesfritt skogsbruk: antingen hyggesfritt med en- eller två skiktade skogar, eller skogsbruk med fullskiktade, olikåldriga skogar.

Hyggesfritt skogsbruk med en- eller tvåskiktade skogar

Här ingår olika former av skärmskogsbruk. Den äldre skogen glesas ut så att nya plantor får en chans att växa upp. Resultatet blir ett nytt skikt som på sikt tar över när de äldre skärmträden avverkas. Det här är en ganska vanlig metod i Sverige, där det historiskt har varit ca 20 % av arealen som förnygras med fröträd av tall. Det handlar fortfarande om ett trakthyggesbruk, men marken är aldrig helt kal. Kalmarskänslan minskar ännu mer om skärmträden hålls lite längre än normalt, tills det nya skiktet blivit tillräckligt högt. Det fungerar för tall på torrare marker och gran på fuktigare marker. För bok är det den dominerande metoden.

Hyggesfritt skogsbruk med fullskiktade, olikåldriga skogar

I skiktade skogar växer större träd sida vid sida med mindre träd som väntar på sin tur att ta över. De små träden är ofta gamla, de har stått och stampat under lång tid. Mogna träd tas ut successivt efter vissa principer. All avverkning sker som gallring och skogsbeståndet ser ungefär likadant ut hela tiden. I den här gruppen hittar vi skötselsystem som blädning, Lübeckmodellen, måldiameterhuggning och även gammaldags plockhuggning.

Lübeckmodellen är ett "naturnära kontinuitetsskogsbruk" vilket innebär skogsbruk genom plockhuggning, med utgångspunkt i de lokala förutsättningarna och i första hand med naturlig förnygring. Detta ger en skiktad blandskog utan kalhyggen. I Sverige kan vi bara få fullskiktade kontinuerliga skogar med skuggfördragande trädslag som gran och bok. Lübeckmodellen tar inte bara hänsyn till biologisk mångfald. Metoden minskar samtidigt riskerna som det rådande och kommande klimatet innebär för skogsbruket.

Renodlad blädning går ut på att hugga bort de grövsta och största träden med ett tidsintervall på 15 till 20 år. När tillräckligt många träd vuxit in i dimension och

volym är det dags att återigen gallra bort de största. Nya plantor kommer upp hela tiden och tillåts att växa i de gluggar som skapas. Metoden ger en skiktad och varierad skog där bara de bästa träden avverkas. Trädslag som gör sig bäst för blädning är träd som gynnas av skugga såsom gran och bok.

Andra metoder

Luckhuggning innebär att den äldre skogen avverkas i små luckor med 25-50 meters diameter. Luckorna växer igen med naturlig förnygring.

Naturkulturmetoden har lite av en särställning. Målet är att maximera nuvärdet för träd som delar på gemensamma resurser. I det enskilda fallet kan det innebära allt från höggallring till kalhuggning, beroende på hur stor andel av träden som anses vara mogna.

Bilaga 3: Skogsbruksplanens uppbyggnad

Syftet med en skogsbruksplan är att den ska ge överblick av skogen och vara ett bra underlag för att sköta skogen på ett rationellt och hållbart sätt. Planen är ett praktiskt verktyg för att besluta om vilka skogliga åtgärder som ska göras och vid vilken tidpunkt det ska ske för bästa resultat i skogen.

Målklassning

Målklassning är ett system för avvägning mellan produktion och andra värden i skogen. Om skogen är indelad i målklasser finns det utpekade satsningar på produktion avses i första hand och var det prioriteras andra värden i skogen. Målklassning är också ett krav om skogsbruket är certifierat. Det finns fyra olika målklasser:

PG: Produktion med generell miljöhänsyn. Den vanligaste målklassen, här bedrivs skogsbruk för virkesproduktion, men naturligtvis gäller generell hänsyn vid varje åtgärd.

PF (K): Produktion med förstärkt miljöhänsyn (Kombinerat mål). Här brukas skogen också för virkesproduktion men det finns ett miljöintresse utöver den generella hänsynen.

NO: Naturvård, orört. Här kan det handla om till exempel gammal skog med mycket död ved eller en sumpskog. Skogen lämnas för fri utveckling.

NS: Naturvård med skötsel. I NS-beståndet väger miljövärdena tyngst men de kan behöva bevaras eller förstärkas med naturvårdande skötsel. Exempel kan vara att frihugga gamla ekar eller att ta bort gran som håller på att ta över i en lövskog.

Huggningsklass

Vilket utvecklingsstadium avdelningen är i. K1=kalmark före föryngringsåtgärder, K2=kalmark som har föryngrats, R1=röjningsskog lägre än 1,3 m, R2=röjningsskog över 1,3 m, G1=yngre gallringsskog, G2=äldre gallringsskog som uppnått lägsta ålder för slutavverkning, S1=yngre slutavverkningsbar skog, S2=mogen avverkningsbar skog som bör slutavverkas, S3=skog som är mogen att slutavverka men som bör sparas av till exempel naturvårdsskäl.

Kartan

Kartan i skogsbruksplanen ska tydligt visa ägo gränser och gränser för de olika avdelningarna. Avdelningarna är oftast märkta med ett nummer som hänvisar till texten i planen.

Ålder, ståndortsindex och volym

Genomsnittlig ålder anges för beståndet. Ståndortsindex är ett mått på markens produktionsförmåga, för tall och gran den höjd de grävsta träden når vid 100 års ålder. Volym anges oftast i skogskubikmeter (m³sk) för hela beståndet och per hektar.

Trädslagsfördelning

Anges ofta i tiotals procent som TGL (tall, gran, löv), TGLÄ (tall, gran, löv, ädellöv) eller TGBÖÄE (tall, gran, björk, övrigt löv, ädellöv, ek). Ibland kan fler trädslag ingå. TGB 271 betyder 20 % tall, 70 % gran och 10 % björk, räknat på volymen.

Bilaga 4: Ekologiska mål - bakgrund

Lövskogar

Lövskogar är normalt artrikare än barrskogar. Löv- och blandskogar upplevs dessutom oftast mer positivt av människor än rena barrskogar bl.a. genom sina årstidsväxlingar. Lövskog framhålls ibland som en naturtyp som innehåller fler kvaliteter av betydelse för återhämtning och stress. Arealen lövskogar kan ökas genom att selektiva röjningar och gallringar som gynnar lövträden utförs. Yngre granplanteringar kan avvecklas i vissa fall. I äldre barrskog kan gläntor skapas mitt i skogen och gallringar kan utföras i kantzonen för att skapa plats för fler lövträd.

Ädellövskogar är i allmänhet artrikare än övriga skogar. Ädellövskogar hyser många hotade växt- och djurarter. Speciellt värdefull är eken. Det finns minst 500 insektsarter som är knutna till ek. Minst 1 500 arter, främst insekter, lavar och svampar, har eken som livsrum och näringskälla. Gamla ekar är känsliga för beskuggning och behöver fritt utrymme för kronan. Fristående ädellövträd som är välutvecklade kräver luft kring kronan och mycket ljus. Speciellt viktigt är att frihugga äldre spärrgreniga träd. Vid röjnings- och gallringsarbeten bör ädellövträden gynnas i förhållande till de övriga lövträden och barrträden. I yngre ekbestånd där det finns träd med möjlighet att utvecklas till vidkroniga ekar kan selektiva gallrings- och röjningsarbeten utföras.

Äldre skog

Äldre skog har i allmänhet en större biologisk mångfald än en yngre. Rekreativsvärdet i äldre skogar är oftast högre än i yngre skogar. Variationerna i en äldre skog blir mycket större genom förekomst av döda träd, gläntor och olikåldriga träd. Högre ålder på träden ger också en grövre struktur på barken som gynnar olika lavar och insekter. I skogar där träden står tätt blir de oftast inte så gamla. Gallringar och röjningar gynnar äldre träd. Äldre träd ges framför allt möjlighet att leva länge genom frihuggning.

Sumpskog

Sumpskog är en unik biotop för många specifika arter p.g.a. den höga och varierade graden av fuktighet. Lövsumpskogar har oftast en mer artrik insekts- och fågelfauna än andra skogar. Detta beror delvis på att mängden döda träd blir större än i övriga skogar då träden stundtals dränks av vatten. Både stående och liggande döda träd i fuktig miljö har ett högt värde som livsmiljö för många arter av insekter och mossor. Fåglar livnär sig i de insektsrika områdena och gör gärna bohål i träden. Genom att lägga igen diken och utföra dämningarbeten kan gamla sumpskogar förbättras och nya sumpskogar skapas.

Variationen mellan och inom skogsbestånd

Olika biotoper skapar förutsättningar för olika former av liv. Variation anses allmänt förhöja en naturupplevelse. Det är även viktigt att biotoperna är tillräckligt stora för att populationer ska kunna överleva, samt att det finns spridningsvägar mellan dem. Inom större skogsområden bör olika vegetationstyper skapas och utvecklas, bl.a. genom att förstärka olika delområdets speciella karaktärer. På så sätt skapas bättre möjligheter för olika växt- och djurarter att etablera sig.

Död ved

Döda träd är en bristvara i skogen, speciellt i produktionsskogar. Förekomst av död ved i skogslandskapet är en förutsättning för långsiktig överlevnad av ett stort antal arter, både hotade rödlistade arter och vanligt förekommande arter. Det gäller såväl mossor, lavar, svampar, insekter som fåglar och mindre däggdjur. Enligt ArtDatabanken kräver 39 % av de rödlistade arterna i Sverige död ved för sin överlevnad. Ju äldre skogen är, desto mer död ved finns i den. I slutavverkningsmogna bestånd är mängden död ved dubbelt så stor som på hyggen där slutavverkning nyligen skett. För artbevarandet är det framför allt den grova döda veden (minst 30 cm) som är av stor vikt.

Solitära träd

Solitära, d.v.s. ensamstående träd, är mycket viktiga för många djur- och växtarter och de har dessutom stort upplevelsevärde för människan. Ju äldre och grövre trädet är desto större är naturvärdet. Döende och döda träd som står solbelyst på öppna platser har också ett speciellt högt värde som livsmiljö för många arter. Solitära träd utsätts för mycket vind och sol. De får då en extra torr och hård död ved som multnar mycket långsamt. Här trivs speciella arter av insekter och lavar, som genom att torr och hård ved blivit sällsynt även de håller på att försvinna. Träd, i första hand ekar, som har möjlighet att växa upp till fina solitära evighetsträd bör gynnas genom frihuggning.

Skogsbryn

Skogsbryn är viktiga övergångszoner mellan den öppna och den slutna marken. De utgör viktiga livsmiljöer, spridningsvägar och skydd för många växt- och djurarter. I skogsbrynen halvöppna miljö kan många arter, knutna både till öppna och slutna förhållanden, leva sida vid sida. Skogsbrynen är även mycket tilltalande miljöer för människan. Brynen bör röjas med ca 5-10 års mellanrum för att förhindra igenväxning av träd som skuggar buskskiktet. Buskar med bär, nötter och/eller rik blomning som hassel, rönn, olvon, brakved och sälj bör sparas. Det är även viktigt att spara svårarbetade buskar och träd med taggar eller tornar som ger både skydd och fungerar som födo- och boplats för många olika fåglar, kräldjur och insekter. Flikiga bryn som ökar ytan och variationen bör skapas.

Gläntor

Gläntor skapar en variation i klimat, vegetation och djurliv tack vare ökad ljusinstrålning och en vindskyddad miljö. Dessutom är gläntan en förutsättning för flera trädslag att föröka sig naturligt. Små gläntor öppnas i skogsbestånd genom att träd tas ned på ett mindre område. De öppna gläntorna måste bibehållas genom röjning och slätter. Där det är lämpligt kan olika igenväxningsstadier få utvecklas och därmed ge en variation i ett enhetligt skogsbestånd.

Sälg

Andelen äldre träd av sälg har minskat i Sverige. Det drabbar tusentals arter som är beroende av sälgen. Sälgen är oerhört viktig för den biologiska mångfalden bland insekterna. Tidigt på våren utgör sälgen ibland den enda pollen- och nektarkällan för vilda bin och humlor. Flera arter av bin är helt anpassade till sälgen och dör om de inte hittar en blommande sälg. Många småfåglar besöker blommorna av sälg och vide för att dricka nektar. Det gäller särskilt sångare som just har återkommit från övervintringsområdena. En skog med gott om sälg är ofta en viltrik skog. Älg, rådjur och hare betar gärna sälg. I skogar med mycket sälg är det dessutom mindre älgskador på ungtallar. En stor andel av sälgen påträffas i skogsbryn som vetter mot jordbruksmark.

Skyddsvärda träd

Skyddsvärda träd är mycket viktiga för den biologiska mångfalden. För att skydda träden måste man veta var de finns och hur de ska skötas. Skyddsvärda träd har stor positiv inverkan på biologisk mångfald då de utgör livsmiljö och spridningskorridorer för ett stort antal arter. Då träd är långlivade kan åtgärder som genomförs nu ha effekter under en lång tidsperiod. Träden har även viktiga estetiska och kulturhistoriska värden.